

Editar Arbó

Emili Rosales

Escriptor i editor

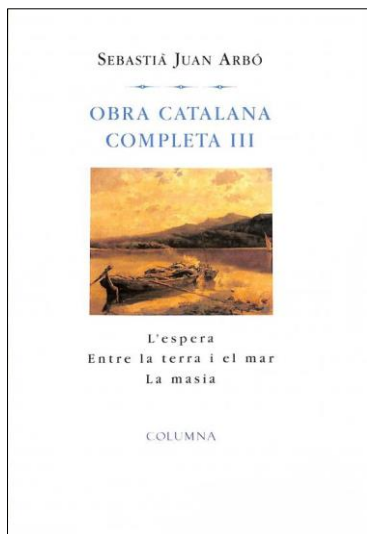
Quan al començament dels anys noranta, un període d'embranzida editorial i de nous projectes culturals, ens plantejàvem la tasca de recuperar l'obra de Sebastià Juan Arbó (Sant Carles de la Ràpita, 1902 – Barcelona, 1984), se'ns oferien diferents alternatives. La més ambiciosa de totes, la publicació de la seva obra completa en un sentit total, inclosos els llibres en castellà i l'obra periodística, hauria tingut unes dimensions que de cap manera no podíem abraçar. Una altra possibilitat hauria consistit a triar molt bé dues o tres de les seves obres més representatives, i rellançar-les tot buscant la complicitat de crítics, periodistes i lectors. Aquesta segona modalitat, passats els anys, ha esdevingut la més freqüent a l'hora de reintroduir un autor; és sens dubte la més efectiva.

Però cap de les dues alternatives no responia prou bé al doble propòsit que ens movia: tornar a posar a l'abast dels lectors un nombre considerable d'obres de l'autor i reivindicar Sebastià Juan Arbó com un autor fonamental en llengua catalana. Recordem que Arbó havia estat també un autor important del realisme de postguerra en castellà: *Sobre las piedras grises* va ser premi Nadal 1948 i altres obres com *Martín de Caretas* van ser molt populars, a més de les grans biografies de Cervantes o Baroja, o la presència a la premsa des de les columnes de *Destino* i *La Vanguardia*.

La decisió que vam prendre qui això signa i el director editorial de Columna Edicions, Àlex Susanna, va respondre, per tant, a aquell doble propòsit; i així, sota l'epígraf d'*Obra Catalana Completa* vam aconseguir reunir l'obra sencera (de seguida ho matisaré) de l'autor escrita en aquesta llengua, incloent-hi una peça inèdita i una altra d'inèdita en català.

El primer volum recollia les novel·les de l'anomenat primer cicle de l'Ebre: *Terres de l'Ebre*, *Camins de nit* i *Tino Costa*. El segon, les obres de caire existencialista, *L'inútil combat* i *Hores en blanc*; el volum *Narracions del Delta*; tres obres de teatre i alguna poesia esparsa. El tercer, les grans novel·les del segon cicle de l'Ebre: *Entre la terra i el mar*, *La masia* i *L'espera*. Els volums es van publicar entre el 1992 i el 1993 tal com estava previst.

Cal afegir, però, que el projecte encara es va perfeccionar a posteriori: el 2002 amb la publicació de la biografia *La vida tràgica de mossèn Jacint Verdaguer* (Planeta) i el 2015 amb la publicació de *Els homes de la terra i el mar* (Proa), el primer i deliciós volum de memòries de l'autor, que va començar a redactar en català, i fins va publicar fragmentàriament en aquest idioma, però només en castellà com a obra íntegra –i per això, ha calgut la traducció de Joan Todó.

Tornant, però, a l'*Obra Catalana Completa* de 1992-1993, si l'empresa va aconseguir els objectius proposats potser no em toca a mi del tot de dir-ho. Però no me'n puc estar. D'una banda, és obvi que la publicació es va portar a terme (hi ha obres completes que no es completen mai); de l'altra, és bo recordar que aquest projecte va constituir l'ADN d'un grup culturalment molt actiu als anys noranta que va fundar una revista, *Tresmall*, i després una editorial, Columna-Tresmall. Ara bé, quan vint anys més tard, els llibres d'Arbó són llegits a les escoles –no tant com voldríem, però de vegades–, i fins i tot són brandats com a símbols de la pervivència del Delta, en el context de les mobilitzacions antitransvasistes, certament hi ha motius per pensar que, en el algun sentit, ens en vam sortir.

Però parlem ara dels aspectes filològics del projecte; de la fixació dels textos. D'antuvi, és molt diferent editar unes obres completes si es pot comptar amb el concurs de l'autor o si no s'hi pot comptar. En el cas de les obres d'Arbó, tot i que havia traspassat el 1984, la tasca de fixació del text estava feta, de manera que es tractava de reproduir aquella versió que l'autor havia assenyalat com a definitiva. És moment d'apuntar que el 1966 Edicions 62 havia publicat un primer i únic volum d'un projecte d'obra completa titulat *Les novel·les de l'Ebre*. D'alguns dels títols allà editats, però, Arbó encara en va donar versions posteriors.

Així, *Terres de l'Ebre* o *Camins de nit* no havien estat modificades des de la fixació establerta al volum *Les novel·les de l'Ebre* d'Edicions 62. Vam seguir naturalment aquesta versió. Ara bé, si algú es volgués aventurar en l'edició crítica de *Terres de l'Ebre*, la comparació de les successives versions revisades per l'autor des de la de l'any 1932 donaria per a una feina apassionant.

Diversament, *L'inútil combat*, *Tino Costa* o *Hores en blanc* sí que van patir encara una revisió de l'autor posterior a l'edició comuna de 1966 (*Les novel·les de l'Ebre*), i en conseqüència són aquestes ulteriors versions les que vam reproduir el 1992-93, tal com s'hi indica degudament. En el mateix sentit que assenyalava abans, la història editorial d'*Hores en blanc* mereixeria un capítol a part, ja que és el llibre més radicalment transformat per l'autor al llarg del temps.

L'espera, *La masia* o *Narracions del Delta* no tenen variacions respecte a les primeres edicions individuals. I *Els homes de la terra i el mar* s'edita per primera vegada en català el 1993 dins l'*Obra Catalana Completa*, ja que l'original havia restat inèdit, malgrat que la traducció al castellà del mateix Arbó havia vist la llum el 1966, després d'haver guanyat el Premio Blasco Ibáñez. Les obres de teatre, per fi, tampoc no tenien variants respecte a les primeres edicions, però en canvi vam imprimir per primera vegada una obra, *Despertar*, que s'havia representat el 1936 però romaní inèdita.

Els criteris d'edició de l'obra de 1992-1993 van ser, doncs, el respecte per la versió clarament establerta per l'autor, sobre la qual es va operar una correcció que només buscava reparar errors tipogràfics o incoherències evidents. En aquest sentit, val la pena assenyalar un aspecte lingüístic interessant.

Malgrat que Sebastià Juan Arbó emmarqués les seves novel·les als pobles del delta de l'Ebre, fins a convertir-los sovint en la substància dels seus llibres, la manera de parlar dels personatges de les primeres obres a penes reflectia la variant del català local. En canvi, en les obres del segon cicle de l'Ebre, el diàleg van començar a reflectir-hi aquesta parla, però de vegades amb timidesa o amb maldestresa pel que fa a la transcripció. No vaig considerar que l'editor de l'obra completa fos qui per modificar les opcions que havia fet l'autor en cada text; però sí que vam regularitzar o aclarir l'escriptura d'expressions que o bé per manca de tradició o bé per vacil·lació a l'hora de transcriure-les resultaven incoherents.

Al llarg d'un quart de segle, l'edició dels tres volums projectats de l'*Obra Catalana Completa*, a més a més de l'edició posterior del *Verdaguer* i de les memòries d'infantesa, han assegurat que el corpus en català d'un dels grans del segle XX continués vigent. Ho demostra el fet que alguns títols individuals també han viscut diverses reedicions en aquest període, sobretot *Terres de l'Ebre*, així com l'antologia *Viatge a l'Ebre*. Ara bé, en els temps líquids que vivim ni l'existència de les obres completes assegura la pervivència d'un autor. Vinguin nous filòlegs, nous editors, nous professors, nous lectors i continuïn el diàleg amb aquesta veu imprescindible, la d'Arbó, caracteritzada per la narració del drama de l'individu alhora enamorat del món i assetjat pel món.